

LULEÅ STAD. (Norrbotten.)

Luleå gamla stad, som 12 juli 1621 undfick sina första privilegier af Gustaf II Adolf, hade fått sin plats utstakad invid sockenkyrkan, hvarför ingen förändring vare sig beträffande gudstjänstlokal eller prästerskap behöfde vidtagas. Läget var emellertid illa valdt ur flera synpunkter. Farledernas alltjämt fortgående upp-

grundning lade snart betydande hinder i vägen för handeln och sjöfarten, och stadens flyttning till en plats med bättre utvecklingsmöjligheter blef mer och mer ofafvislig. Redan år 1649 i resolution af 30 maj utfärdade drottning Kristina förordning, att Luleå skulle förläggas 1 mil närmare kusten till en halfö nära Luleälvens utlopp, där stadsplan utstakats af konduktören Erik Eriksson Niure. Bekräftelse å äganderätten till marken gafs i kungl. bref 24 dec. 1652. Det nya samhällets tillväxt hämmades inom kort af ett par svåra eldsolyckor, af hvilka 1657 års brand blef fullständigt ödeläggande och medförde allmän återflyttning till gamla staden. Först efter många påtryckningar från högre ort grep man sig an med återuppbyggandet af nystaden i början af 1660-talet. Det långa afståndet till sockenkyrkan, dit stadsborna måste färdas i alla kyrkliga angelägenheter, gaf snart anledning till uppförandet af en särskild stadskyrka, hvilken påbörjades 20 april 1665 och invigdes 18 aug. 1667. Hon var af trä, 33¾ alnar i längd, 17 i bredd samt på innerväggarna och i taket försedd med målade bibliska bilder. År 1750 var hon så förfallen, att man måste ta i öfvervägande, huruvida bristfälligheterna borde afhjälpas eller en nybyggnad vore att föredraga. Meningsskiljaktigheter härom vållade att frågan förhalades, och först den 13 okt. 1764 lades grundstenen till en ny kyrka. Arbetet afstannade emellertid snart och låg på grund af ekonomiska svårigheter nere under många år. Ehuru prosten P. Högström vid riksdagen 1766 motionerat om publikt understöd till uppförande af en stenkyrka och denna anhållan tillstyrkts af Riksens ständer samt K. Maj:t 2 dec. s. å. meddelat tillstånd till stamboksinsamling och kollekt öfver hela riket, dröjde det länge, innan arbetet på allvar återupptogs. Ritningen fastställdes af K. Maj:t först 29 jan. 1779, och den ståtliga stenkyrkan uppfördes åren 1787-90 under ledning af byggmästaren Jacob Riif från Nykarleby. Första gudstjänsten hölls 30 okt. 1790, och invigningen förrättades 5 dec. s. å. af kontr. prosten Olof Hamrén, hvarvid kyrkan erhöll namnet *Gustaf*.

Af de många eldsvådor, hvilka öfvergått Luleå, torde den, som inträffade 11 juni 1887, varit den mest förödande. Vid detta tillfälle härjades äfven stadskyrkan. Samhällets resurser voro emellertid nu betydligt större än ett sekel tidigare. Det hade under mellantiden vuxit ut till en liflig handelsplats, närmaste exporthamn för de rika Lapplandsmalmerna, landshöfdingen i Norrbottens län hade där fått sitt säte, ett högre allmänt läroverk inrättats o. s. v. Man såg sig alltså redan 1888, året efter branden, i stånd att börja uppbyggandet af en ny stenkyrka i gotisk stil med hög kopparklädd tornspira efter ritning af arkitekten A. E. Melander i Sthm. Den uppfördes på den afbrändas plats, invigdes högtidligen 3 dec. 1893 af prosten J. A. Englund och hade kostat något mer än 400,000 kr., men var ock värdig sin blifvande upphöjelse till domkyrka.¹

Stadsförsamlingen, som erhållit särskild kapellan 1674, fortfor att vara annex under landsförsamlingen till ikraftträdandet af kungl. förordningen 24 apr. 1868, som föreskref, att staden efter dåvarande komministerns afgang skulle utgöra ett särskildt regalt pastorat. Den första khden i Luleå stad utnämndes 1887 och tillträdde följande år.

Enligt kungl. förordningen af 27 okt. 1903 rörande Hernösands stifts delning,

¹ Om de kyrkliga förhållandena i Luleå stad erhåller man utförligare underrättelser i det arbete, som i anledning af stadens 300-årsminne utgafs af *B. Steckzén* och *H. Wennerström*: Luleå stads historia 1621-1921, I, II, Uppsala 1921. Afbildningar af kyrkorna förekomma i I, s. 160 och II s. 16.

hvilken gick i verkställighet 1 jan. 1904, blef Luleå stad säte för biskop och styrelse i det nya stiftet, som skulle omfatta Väster- och Norrbottens län och benämnas Luleå stift. Stadens dåvarande khde skulle från samma dag med titel af domprost vara v. ordförande i Luleå domkapitel och under hösten 1903 vidtaga erforderliga åtgärder för stiftsstyrelsens trädande i funktion å anbefalld dag. Till det nya stiftets biskop utnämndes 28 febr. 1904 dåvarande khden i Gellivare teol. lic. Olof Bergqvist, som invigdes i ämbetet 8:de påföljande april i Luleå domkyrka af biskop Martin Johansson.

Luleå stads prästerskap före år 1887, se *Neder-Luleå*.

KYRKOHERDE.

1. Dokt. **Otto August Wester** (1888-1911), f. 21 maj 1852 i Barrskoga i Värmland på egendomen Strömnäs, son till bruksägaren Joh. Mauritz Wester och Augusta Charlotta Åberg. Sonen tillbragte sin uppväxttid på herresätet Billinge, som fadern sedan inköpt. Redan från barndomen insöp han i hemmet vörndnad för Guds ord och som gymnasist försökte han sig som predikant i sin hemssockens kyrka och väckte uppmärksamhet genom sina predikningars innehåll och utförande. Efter afgangsexamen i Örebro blef han stud. i Upsala ht. 1872; aflade där dimissionsex. 22 sept. 1877; anställdes sedan som föreståndare för en missionskola i Östersund 1877-78, hvilken följande år förlades till Borgsjö. Prästv. i Hsand 9 juni 1878 till v. komm. i Borgsjö; från 1 maj 1881 v. past. därstädes, aflade disp. prof för past. ex. 7 mars 1882; på kallelse af vederbörande patronus 9 maj 1883 utn. till kapellpredikant vid Sandarne vid Söderhamn, tilltr. 1 maj 1884; tillika v. kollega vid Söderhamns lärov. åren 1884-86 och senare delen af vt. 1888. Af Kgl. Maj:t utn. till khde i Luleå stad 22 jan. 1887 med tilltr. 1 maj 1888. Kallades att aflägga predikoprof för khdebefattningen i Sala 1893. Utn. kontr.-prost i Västerbottens 3:dje kontrakt 29/3 1899. Titulär domprost och v. præses i Luleå domkapitel från 1 jan. 1904. Var predikant vid prästmötet i Hsand 29 juni 1904.

Det arbete, han här i Luleå såsom församlingsherde i 23 år medhann, var ej ringa. Han hitkom ej långt efter den stora brand, som härjat kyrkan och en betydlig del af staden, och här fick han nu med kraft och ungdomlig ifver gripa in för att bringa ordning och reda i förhållandena. Särskildt stadens skolväsende har han på ett mycket erkännsamt sätt främjat, och hans initiativ och iderikedom äfven på andra områden blefvo af många högt uppskattade. Å andra sidan hade han genom en viss egenmäktighet äfven förskaffat sig fiender, af hvilka han på sistone blef hänsynslöst och till stor del obefogadt angripen, så att hans senare år blefvo för honom

en lidandets tid, hvartill äfven kommo ekonomiska bekymmer. I yngre åren var d:r Wester en nykterhetens förkämpe. Hans begåfning som talare var betydande, och hans retoriskt formfulländade predikningar saknade ej heller värme och djup. Vid Linnéjubileet i Upsala 31 maj 1907 promov. teol. doktor. LNO 1902. (Rydholm, Minnestal vid prästmötet i Luleå 1915.)

G. 1) 13/8 1879 m. *Maria Ingeborg Charlotta Sandberg*, f. 8/5 1859, dotter af godsägaren Reinhold Sandberg och Augusta Lundahl å Monäs i Västergötland, d. 24/5 1885;

2) 31/8 1886 m. *Anna Matilda Odin*, dotter af grosshandl. Göran Odin och Henrietta Kihlstedt i Sthm.

Barn: *Signild Ingeborg Augusta*, f. 9/4 1881 i Borgsjö, telegrafkommissarie, g. 1913 m. gruvingeniören Einar Krantz, d. 22/12 1917; *Reinhold Otto Mauritz*, f. 15/1 1884, khde i Tarendö; *Otto Arvid*, f. 15/1 1884, afrest till Amerika; *Edith Agda Maria*, f. i Sandarne 9/5 1885, d. 5/6 1889; *Nanny Ebba Charlotta*, f. 1/7 1887, g. 16/8 1920 m. sin svåger disponenten vid Malmberget E. Krantz; *Signe Elisabeth*, f. i Luleå 5/2 1890, g. m. 1:ste telegrafisten vid Statens järnv. Joh. Albert Östberg; *Edla Otilia Matilda*, f. 24/10 1891, g. m. affärsmannen i Sthm Schubert.

Tr.: Nytt och gammalt. Månadsskrift, utg. af Jemtlands Missionsförening, årg. 1878-1880. Östersund. - Dryckenskapslasten. Ett bidrag till vårt lands nykterhetslitteratur. Sthm 1881. - En oduglig åkermark. Nykterhetsföredrag, ib. 1883. - Luthersk folkbildning. Föredrag på 400:de årsdagen af Luthers födelse, hållet i Sandarne. Söderhamn 1883. - Baldersmythen såsom symbol af den sanna humaniteten. Invigningstal, hållet å lokalen Breidablick vid Långrör, midsommarafton 1886, ib. s. å. - Predikningar i Söndagsvännens Postilla, utg. af Samfundets Pro fide et christianismo skriftutskott. - Tjensten i Guds hus. Predikan vid prästmötet i Hsand d. 29 juni 1904 (i prästmöteshandlingarna s. å.).

Efter doktor Westers bortgång skulle kyrkoherden i Luleå enligt kgl. bref 11 okt. 1912 hädanefter benämnas domprost och en sedan 1897 anställd pastorsadjunkt ersättas med en komminister. Dessa föreskrifter trädde i tillämpning 1 maj 1914.